

پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش

دوره ۱۳، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۰

ص ص: ۱۸۱-۱۶۷

بررسی تطبیقی مسئولیت مدنی ورزشکاران و نحوه جبران خسارات آن در نظام حقوقی ایران، انگلیس، فرانسه

مقداد محمودی عالمی^۱ - وحید شجاعی^{*۲} - محمد حامی^۳ - محمد سنایی^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. ۲. استادیار، گروه مدیریت ورزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. ۳. استادیار، گروه مدیریت ورزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. ۴. استادیار، گروه مدیریت ورزشی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران.
(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۲۲، تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۷/۱۹)

چکیده

هدف از تحقیق حاضر بررسی مسئولیت آسیب‌ها در یک حادثه ورزشی و چگونگی جبران خسارات وارد شده به ورزشکار از سوی ورزشکار دیگر (حریف/رقیب) است. روش تحقیق توصیفی و گردآوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای از مقالات، کتاب‌ها و آرای دادگاه‌هاست. در این زمینه مذاقه در دکترین خطرهای ذاتی و پذیرش خطر در تحقق مسئولیت ناشی از زیان‌های وارده و چگونگی جبران خسارات تا حدود زیادی پاسخگوی پرسش‌های ما خواهد بود. نتایج نشان داد مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل یکدیگر در نظام‌های حقوقی کشورهای منتخب در این مطالعه مبتنی بر قاعده تقصیر است و نقض قوانین به خودی خود به منزله تحقق مسئولیت نیست. اما در نظام حقوقی ایران مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل یکدیگر مبتنی بر نظریه قاعده استناد است. به طور کلی در نظام حقوقی ایران دعوی ورزش جایگاه اصلی دکترین پذیرش خطر بوده و خسارت‌ها و آسیب‌های وارده به ورزشکاران مشمول قواعد عمومی مسئولیت مدنی قرار نمی‌گیرند. براساس ماده ۱۴ آیین دادرسی کیفری خسارت‌دیده می‌تواند تمامی زیان‌های (مادی، معنوی و ممکن‌الحصول) ناشی از جرم را مطالبه کند.

واژه‌های کلیدی

آیین دادرسی کیفری، حوادث ورزشی، خسارات، قانون مجازات اسلامی، مسئولیت مدنی.

مقدمه

حقوق ورزش از گرایش‌های علم حقوق است که به بررسی مسائل در حوزه ورزش از جمله مسئولیت کیفری و مدنی در حوادث به‌وجودآمده می‌پردازد. به‌طور کلی می‌توان گفت که منظور از حوادث ورزشی تمام جرائم و شبه‌جرائمی است که توسط ورزشکاران، معلمان و مربیان و تماشاگران و حتی سازندگان و تولیدکنندگان لوازم و تجهیزات ورزشی در رابطه با ورزش صورت می‌گیرد و موضوع این حوادث می‌تواند سلامتی، جان، اموال، حیثیت، شرافت و سایر حقوق قانونی اشخاص باشد که در محدوده ورزش به‌نحوی حضور دارند، گستره کمی و کیفی موضوع‌های مذکور به‌وضوح اهمیت این رشته را آشکار می‌سازد. ورزش در همان حال که سبب نشاط روح و سلامت بدن است، جایگاه بروز انواع خطر و ایراد ضرب و جرح است که گاه به نقص عضو یا مرگ منتهی می‌شود. این خطرهای لازمه حرکت‌های ورزشی و احترازناپذیر است و مشمول قواعد عمومی مسئولیت مدنی نیست (۱).

تغییرات پیاپی که در منابع حقوقی کشورهای مختلف اتفاق می‌افتد و همچنین برداشت‌های متفاوتی که از پدیده‌های یکسان در کشورهای مختلف صورت می‌گیرد، بر اهمیت این تحقیق می‌افزاید. با توجه به اهمیت ورزش در جوامع کنونی و نقش آن در تربیت افراد و سلامت آنها، از یک طرف و از طرفی نقش آن در درآمدزایی و کسب منفعت به‌عنوان یک صنعت، بررسی خطای ورزشی از دیدگاه حقوقی را ارزشمند ساخته است، چراکه تأثیر بسزایی از نوع نگاه مردم به ورزش دارد. ضرورت انجام تحقیق این است که نگرانده معتقد است اطلاعات کافی در بین مردم و ورزشکاران در خصوص خطاهای ورزشی و مسئولیت‌های آن وجود ندارد. این مقاله پژوهشی سعی بر آگاهی‌بخشی ورزشکاران و مردم نسبت به خطاهای ورزشی و انواع آن و مسئولیت‌های متعاقب آن دارد. به‌عبارت دیگر، هدف اصلی

از انجام آن، مطالعه تطبیقی خسارات ناشی از حوادث ورزشی ورزشکاران در برابر یکدیگر و نحوه جبران آن در حقوق ایران، انگلستان و فرانسه است. کشورهای انگلستان و فرانسه که از کشورهای پیشتاز در زمینه ورزشی‌اند و همچنین از نظام‌ها و نظام حقوقی جامعی برخوردارند که حتی کشور ما در زمینه قوانین اساسنامه‌های رشته‌های ورزشی از آنها الهام گرفته است، به‌عنوان کشورهای زمینه انتخاب شدند. نوپایی و تازگی حقوق ورزشی در ایران و نظرها و دیدگاه‌های متفاوتی که در نظام‌های حقوقی و کشورهای مختلف در خصوص حوادث ورزشی و شیوه‌های جبران خسارت ناشی از آن وجود دارد و گاهی موجب صدور آرای متفاوت و بعضاً متناقض می‌شود، موجب شده است تا به‌دنبال تبیین و روشن ساختن این موضوع باشیم تا نتایج حاصل بتواند راهنمایی برای اقدام ورزشکاران در حوزه‌های مختلف ورزش شده و موجب افزایش آگاهی آنان در خصوص حوادث ورزشی و کاهش میزان بروز آن شود. همچنین نتایج این تحقیق می‌تواند برای ایجاد وحدت رویه در صدور آرای دادگاه‌ها در زمینه پرونده‌های حقوقی ورزش شود.

شناسایی ورزشکار حادثه‌دیده از منظر قوانین

منظور از ورزشکاران تمامی کسانی هستند که در فعالیت‌های ورزشی جمعی یا بازی‌ها مشارکت می‌کنند، اعم از اینکه جزء دسته مرتکب باشند یا در دسته مقابل یا منفرداً به رقابت برخاسته باشند، مانند بازیکنان ورزش بسکتبال، دو و میدانی، کاراته، جودو، تکواندو و غیره. این گروه مصداق بارز کسانی هستند که حکم بند «ث» ماده ۱۵۸ ق.م.ا. بر آنها شمول دارد. مبنای توجیه عملیات ورزشی در مورد این گروه رضایت همراه با آگاهی آنها از حوادث قابل پیش‌بینی در آن ورزش و مشارکت آزاد آنها در فعالیت ورزشی است. مقنن نیز با وقوف بر این مسئله مرتکب را در صورت رعایت مقررات ضامن ندانسته است.

ثانیاً - قبول خطرهای متعارف و پیش‌بینی‌پذیر از سوی حادثه‌دیده که معمولاً شرکت در آن فعالیت ورزشی کاشف از آن است. فقدان هریک از این دو عامل یا مداخله عامل ثالثی وضعیت را از نظر حقوقی به گونه دیگری در خواهد آورد.

حوادث ورزشی در قوانین

ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۷ اردیبهشت ۱۳۳۹ اشعار می‌دارد: «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتنی یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود است» (۳). همچنین قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در فصل مربوط به موانع کیفری در بند «ث» ماده ۱۵۸ بیان می‌دارد: «عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن، مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر با موازین شرعی نباشد، قابل مجازات نیست» (۴).

با اینکه در اینجا به‌طور صریح به شخصیت مرتکب اشاره‌ای نشده است، ولی از عبارت «عملیات ورزشی» به‌وضوح معلوم است که صرف‌نظر از سن، مهارت، جایگاه و سایر ویژگی‌ها صرفاً ناظر بر ورزشکار است. اما پرسش اساسی درباره شخصیت حادثه‌دیده است. آیا مطلق حوادث ناشی از عملیات ورزشی از علل موجه به حساب می‌آیند و شخصیت زیان‌دیده تأثیری بر موجه بودن آن ندارد؟ یا اینکه باید میان حادثه‌دیدگان قائل به تفصیل شد و در چنین صورتی ملاک برای چنین تبعیض و تمایزی چه خواهد بود؟ ظاهر بند ۳ ماده مرقوم هیچ‌گونه اشاره‌ای به شخصیت حادثه‌دیده ندارد و مطلق حوادث ناشی از عملیات ورزشی

ممکن است استدلال شود که مشارکت در فعالیت‌های ورزشی به معنای رضایت به کشته شدن یا سایر صدمات شدید نیست و از این رو چون چنین نتیجه‌ای عرفاً و عقلاً خارج از اذن اوست، مرتکب ضامن خواهد بود. این استدلال هرچند وسوسه‌انگیز است، اما به دلایل ذیل قابل قبول نیست.

۱. اطلاق بند «ث» ماده ۱۵۸ ق.م.ا (حوادث) منصرف

از آن است.

۲. فرض مقنن برای توجیه عملیات ورزشی، رعایت مقررات است و نه محدوده شخصی اذن حادثه‌دیده یا شدت و ضعف نتیجه حادثه.

۳. صرف مشارکت آزادی حادثه‌دیده به معنای قبول حادثی است که در عرف آن ورزش و به‌رغم رعایت مقررات قابل پیش‌بینی است و استفاده مقنن از واژه «حوادث» در صدر بند ۳ حاکی از همین منظور است.

۴. عمدی یا غیرعمدی بودن حرکت ورزشی در صورتی که خطا باشد، صرف‌نظر از نتیجه آن موجب مسئولیت مرتکب است، همان‌گونه که در صورت مطابقت آن با مقررات، به بررسی عنصر معنوی نیازی نیست (۲).

پس استدلال به اینکه حادثه‌دیده به‌هیچ‌وجه صدمات عمدی و غیرعمدی ناشی از نادیده گرفتن مقررات مربوطه را مورد قبول قرار نداده است، صحیح است و لذا رضایت کسی که به میل خویش در مسابقه ورزشی شرکت می‌کند، کارهایی را مباح می‌سازد که خارج از چارچوب مسابقه بدون تردید خطاست، لیکن تا جایی که با مقررات ویژه آن ورزش منافات ندارد، تقصیر محسوب نمی‌شود. برای مثال مشت زدن به صورت دیگری در حال عادی خطاست، ولی در مسابقه مشت‌زنی در شمار کارهای مباح است.

* نتیجه اینکه موجه بودن حوادث ناشی از عملیات ورزشی مستلزم ترکیب دو عامل است:

اولاً - رعایت مقررات از سوی ورزشکار مرتکب و

را مشروط به رعایت مقررات مربوطه و مطابقت با موازین شرعی وافی به مقصود می‌داند.

به عبارت دیگر ظاهر بند ۳ صرف مباح بودن مبنای عمل را برای معافیت مرتکب از تمامی آثار آن کافی دانسته و منصرف از شخصیت زیان‌دیده است. این تحلیل با اهداف حقوقی جزا و حکمت تشریح سازگاری ندارد، زیرا به وضوح موجب تضییع حقوق کسانی است که هیچ‌گونه مداخله‌ای در آن فعالیت ورزشی نداشته‌اند. چنین وضعی در دفاع مشروع و امر آمر نیز قابل تصور است. در دفاع مشروع به استناد ماده ۶۱ قانون مجازات اسلامی مشروعیت دفاع صرفاً در مقابل متجاوز توجیه‌پذیر است و لا غیر و لذا اگر گلوله مدافع به عابری که در تجاوز یا ایجاد خطر مداخله‌ای ندارد اصابت کند و او را به قتل برساند، استناد به دفاع در مقابل چنین شخصی مصداق ندارد و مرتکب از نظر کیفری مسئول خواهد بود. این مورد از ماده ۲۹۶ قانون مجازات اسلامی قابل استنتاج است. در مواردی هم که کسی قصد تیراندازی به کسی یا شیئی یا حیوانی را داشته باشد و تیر او به انسان بی‌گناه دیگری اصابت کند، عمل او خطای محض محسوب می‌شود. به همین سبب موجه بودن حوادث ناشی از عملیات ورزشی را برخلاف ظاهر بند ۳ و به رغم مشروعیت مبنای عمل، نمی‌توان به طور مطلق پذیرفت و به طور کلی می‌توان گفت اجرای حق به طور مطلق نمی‌تواند مجوز اضرار به دیگری شود و فعل زیانبار را مشروع سازد. بنابراین برای تسری دامنه شمول قانون بر اشخاص، بررسی شخصیت و وضعیت زیان‌دیده ضروری است و به عبارت دیگر باید دید حوادث مذکور علیه چه کسانی قابل توجیه است؟ هرچند در پاسخ به این پرسش ذهن ما مستقیماً و بلافاصله متوجه حریف ورزشی و رقیب می‌شود و هرچند که این گروه افراد از جمله حادثه‌دیدگان هستند، ولی اشخاص متعدد دیگری نیز ممکن است در نتیجه عملیات ورزشی دچار حادثه شوند، مانند ورزشکاران اعم از خودی یا حریف،

داوران، تماشاگران، کارکنان ورزشگاه‌ها، همسایگان و امثال آنها که به طور جداگانه باید در مورد شمول قانون بر آنها بررسی شوند (۵).

حال برای آنکه مسئولیت جزایی عاملان و ورزشکاران در حوادث ورزشی و میزان چگونگی این مسئولیت پی ببریم، باید به تحلیل حقوقی این ماده پرداخت:

۱. اصل قانونی بودن جرم و مجازات‌ها بیان می‌دارد که هیچ امری را نمی‌توان جرم دانست، مگر آنکه به موجب قانون برای آن مجازات یا اقدامات تأمینی و تربیتی تعیین شده باشد، باید گفت اصل بر جرم نبودن اعمال است، مگر آنکه به موجب قانون آن عمل جرم شناخته شده باشد. اما در این ماده به صراحت بیان شده است که حوادث ناشی از ورزش با رعایت شرایط و ضوابطی خاص جرم محسوب نمی‌شود.

۲. در این ماده به صراحت بیان نشده است که شخص مرتکب ورزشکار باشد، ولی با توجه به ماده که بیان داشته «حوادث ناشی از عملیات ورزشی»، به این نتیجه می‌رسیم که طرفین عملیات ورزشی کسانی جزء ورزشکاران نیستند.

۳. منظور از ورزش، ورزش در معنای عرف است.

۴. منظور از عملیات ورزشی، اقدام‌هایی است که در چارچوب یک ورزش انجام می‌گیرد، پس برای مثال فحاشی یا کتک‌کاری ورزشکاران مشمول این ماده نمی‌شود.

۵. فرقی نمی‌کند که حادثه در حین تمرین باشد یا در حین مسابقه.

۶. شدت و ضعف حادثه در عملیات ورزشی تأثیری در جرم بودن یا نبودن آن ندارد، زیرا مقنن بیان داشته «حوادث ناشی از عملیات ورزشی» پس هم می‌تواند یک شکستگی کوچک باشد و هم می‌تواند منتهی به مرگ باشد.

۷. مهم‌ترین شرط در ماده رعایت مقررات ورزشی در آن رشته است، اگر عملیات ورزشی برخلاف قوانین و

در تبصره ۱ این ماده آمده است: زیان معنوی عبارت از صدمات روحی یا هتک حیثیت و اعتبار شخصی، خانوادگی یا اجتماعی است. دادگاه می‌تواند علاوه بر صدور حکم به جبران خسارت مالی، به رفع زیان از طرق دیگر از قبیل الزام به عذرخواهی و درج حکم در جراید و امثال آن حکم نماید.

همچنین تبصره ۲ بیان می‌دارد: منافع ممکن‌الحصول تنها به مواردی اختصاص دارد که صدق اتلاف نماید. همچنین مقررات مرتبط به منافع ممکن‌الحصول و نیز پرداخت خسارت معنوی شامل جرائم موجب تعزیرات منصوص شرعی و دیه نمی‌شود (۲).

شایان یادآوری است که علی‌الظاهر، مهم‌ترین مواد مورد استناد در جبران خسارت قراردادی، ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی (ق.ا.م.) و ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری (ق.ا.ک.) است.

نحوه جبران خسارت وارده به ورزشکاران

مسئولیت مدنی شامل تمامی کسانی می‌شود که در رابطه با فعالیت‌های ورزشی به شکل مستقیم یا غیرمستقیم وظایفی دارند و در صورت بروز حادثه و متعاقب آن خسارت، حسب مورد، ممکن است مسئول شناخته شوند یا نشوند. ** قوانین ورزشی به دو دسته ۱. قواعد بازی و ۲. قواعد وضع شده برای ایمنی بازیکنان و پرهیز از خشونت دسته‌بندی می‌شوند. اصولاً حقوق مسئولیت مدنی به گروه دوم علاقه دارد و به مطالعه و تعیین ارزش آنها می‌پردازد.... طبق ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی «هر شخص بدون مجوز قانونی به‌صورت عمدی یا در نتیجه بی‌احتیاطی (بی‌مبالاتی)، به جان، سلامتی، مال و آزادی، حیثیت یا شهرت یا به‌صورت کلی به حق دیگری که براساس قانون برای فرد ایجاد کرده باشد، مسئولیت جبران خسارات ناشی از عمل خود را دارد». می‌توان ادعا کرد که در واقع، هدف از قواعد موجود در قوانین مسئولیت مدنی، جبران ضرر

مقررات آن رشته ورزشی باشد، مرتکب نمی‌تواند از امتیازهای این ماده بهره‌برد و چنانچه در اثر نقض مقررات حادثه‌ای رخ دهد، جرم است و ورزشکار متخلف برحسب شدت و ضعف مجازات خواهد شد. برای مثال در قوانین بین‌المللی واترپلو، زیر آب کردن حریف خطا محسوب می‌شود و اگر در اثر این عمل حادثه‌ای رخ دهد، مرتکب مسئول است و نمی‌تواند از مفاد این ماده بهره‌مند شود.

۸. مقررات ورزشی ناظر بر عملیات ورزشی در هر ورزش تحت عنوان آیین‌نامه، قوانین یا مقررات به مربیان و داوران آن رشته آموزش داده شده است و آنان به استناد همین مقررات اعمال خلاف و خطا را تشخیص می‌دهند، در مواردی که قواعد مدونی وجود نداشته باشد، قاضی با مراجعه به عرف و عادت مسلم جامعه و استعمال نظر کارشناسان ذی‌صلاح آن ورزش رأی صادر می‌کند.

۹. گاهی ممکن است در قوانین بعضی از رشته‌های ورزشی خطایی پیش‌بینی نشده باشد، در این صورت عرف و عادت آن رشته وضعیت را مشخص می‌کنند.

۱۰. عمل مرتکب می‌تواند به شکل فعل یا ترک فعل باشد، منظور از فعل عملی است که تجلی اراده انسان بوده و در عالم خارج متضمن آثاری است و به‌نحوی قابل حس است، مثل فعل‌های ورزشی مانند تنه زدن، اجرای فن خطا، سد کردن، پشت پا زدن، پرتاب توپ با دست به صورت حریف و

ترک فعل عبارت است از خودداری از انجام کاری که مقنن انجام آن را امر کرده است، برای مثال ناجی غریق موظف است شناگری را که در حال غرق شدن است، نجات دهد، در صورت کوتاهی ترک فعل محسوب می‌شود (۶).

از سویی متن ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۴ مقرر می‌دارد: «شاکی می‌تواند جبران تمام ضرر و زیان‌های مادی و معنوی و منافع ممکن‌الحصول ناشی از جرم را مطالبه کند».

مبانی و نظریات مسئولیت مدنی ورزشکاران

الف) مبانی و نظریات مسئولیت مدنی

برای اینکه شخص، مسئول اعمال خویش باشد و ضرری را که به دیگری وارد کرده، جبران کند، چهار مبنا و نظریه وجود دارد:

۱. نظریه تقصیر: شخص مقصر باید جبران‌کننده خسارات وارده به دیگران باشد؛

۲. ایجاد خطر: ایجادکننده خطر در این نظریه مسئول جبران خسارات دیگری شناخته شده است، اگرچه مقصر نباشد؛

۳. نظریه مختلط: طرفداران این نظریه نیز برای هر دو نظریه مذکور، سهمی قائل شده‌اند؛

۴. تضمین حق: هواداران این نظریه معتقدند که هر کس در جامعه حقی دارد و این حق نیز از سوی قوانین جاری مورد حمایت قرار گرفته است؛ از این رو آنها نظریات مذکور را صحیح نمی‌دانند. درحالی‌که آنچه در قانون مسئولیت مدنی ما پذیرفته شده است، بیشتر نظریه تقصیر است (۸). در این بخش به شرح دو نظریه ذیل می‌پردازیم.

۱. نظریه تقصیر

براساس این نظریه، مسئولیت دولت و اشخاص، صرفاً در صورتی قابل طرح است که آنان در انجام عمل خسارت‌بار و زیان‌آور، مرتکب تقصیری شده باشند. طبق نظریه تقصیر، تنها دلیلی که می‌تواند مسئولیت کسی را در مورد جبران خسارت توجیه کند، وجود رابطه علیت یا سببیت تقصیر او و ضرر وارده است. بر این اساس، خواهان برای دریافت خسارت باید ثابت کند خوانده با ارتکاب تقصیر، زانی به وی وارد کرده است (۹).

قانونگذار در مواد ۳۳۱ و ۳۳۵ ق.م. نظریه تقصیر را قبول کرده، زیرا رکن اساسی مسئولیت را تقصیر و مسامحه و عمد قرار داده است. قانون مسئولیت مدنی نیز در غالب موارد متکی به نظریه تقصیر است.

است. به عبارت دیگر، به لحاظ فنی، مسئولیت با دین مربوط به جبران خسارات بیان می‌شود. از این رو می‌توان به این نتیجه رسید که هر گاه حادثه‌ای بر اثر حرکت خطای ورزشکار باشد، مسئولیت جبران خسارت وارده بر عهده همان شخص است. در این نگاه فرض بر این است که بازیکنان و ورزشکارانی که به خواست و اراده خود به بازی و مسابقه می‌پردازند، خطرهای عادی، عرف و آشکار و قابل پیش‌بینی را قبول می‌کنند و در این خصوص، رضایت زیان‌دیده و به نوعی توافق ضمنی در مورد پذیرش خطر و انتقال مسئولیت قابل اثبات است، لکن در مورد خطرهای نامتعارف و پیش‌بینی‌ناپذیری، چنین رابطه‌ای برقرار نخواهد بود. بر این اساس، شرکت اختیاری در بازی‌های ورزشی، حتی رشته‌های خشن که متضمن بروز حوادث و درگیری‌های بدنی است، به معنای رضایت ضمنی به آگاهی داشتن از خطرهای عادی آن است (۷).

در نظام حقوقی انگلستان، نمی‌توان بر مبنای اجازه قانون جرمی را که از حوادث ناشی از حوادث ورزشی هنگام مسابقه را قابل کیفر دانست.

در نظام حقوقی انگلیس بحثی با عنوان دفاع مشروع وجود دارد که توجیه‌کننده حوادث ورزشی است.

در نظام قضایی انگلیس، نظریه مبتنی بر رضایت مجنی‌علیه و حق دفاع مشروع برعکس نظام حقوقی ایران طرفداران بیشتری دارد. این در حالی است که در نظام حقوقی ایران استفاده و استناد از این مقوله (دفاع مشروع) ساده به نظر نمی‌رسد. در حوادث ورزشی هنگامی که ورزشکاری زیان می‌بیند، خود اقدام به قبول خطر و زیان کرده است. در اکثریت ورزش‌هایی که تماس بدنی در آن امری رایج است، صدمات و آسیب‌های بدنی امری عادی و رایج محسوب می‌شوند، زیرا اقتضای این رقابت‌ها درگیری بدنی مداوم و مستمر طی مسابقه با حریف است.

۲. نظریه خطر

مطابق این نظریه، برای مسئول دانستن شخص، نیازی نیست که در انجام عمل خسارت‌بار، مرتکب تقصیری شده باشد، بلکه همین که از عمل خطرآفرین او خساراتی به بار آید، خواه در انجام آن عمل مرتکب تقصیر شده یا نشده باشد، مسئول است و باید خسارت وارده را جبران کند (۱۰).

ب) **مطالبه خسارات قراردادی مستند با استفاده از**

حقوق مدنی

۱. وجود ضرر و تقصیر

تقصیر مستند به ماده ۹۵۳ قانون مدنی ایران (ق.م.) شامل تعدی و تفریط است. با استفاده از مواد ۹۵۱ و ۹۵۲ ق.م. تعدی، تجاوز از حدود متعارف نسبت به مال و حق دیگری و تفریط ترک عمل الزامی یا متعارف برای حفظ مال دیگری است. بنابراین خسارت، قاعدتاً، زمانی قابل مطالبه است که تقصیر به کیفیتی که قانونگذار مقرر داشته، محرز باشد. قرائت توأمان مواد ۵۱۵ و ۵۲۰ ق.م. و لحاظ عنوان مبحث دوم مربوط به مواد ۲۲۶ ق.م. «در خسارات حاصله از عدم اجرای تعهد» دلالت دارد، خسارات تنها زمانی قابل مطالبه است که بلاواسطه از سوی مقصر وارد شده باشد. مستند به ماده ۵۱۵، در قابل مطالبه بودن خسارات قراردادی موجود و قابل احراز، مشروط بر آنکه شرایط لازم قانونی دیگر فراهم باشد، تردیدی نیست. حقوقدانان بر این اعتقادند که خسارتی که در آینده، مسلماً و قطعاً، به متعهدله وارد خواهد شد، در صورت تخلف از انجام تعهد، از متعهدله قابل مطالبه است (۱۱).

ج) مفهوم و ماهیت تقصیر ورزشی و پذیرش خطر

وصف «ورزشی» حادثه در این نوشتار به‌طور کلی بحث از «تقصیر» را به دو حوزه، محدود و مشخص می‌کند: نخست اینکه به لحاظ موضوع تقصیر در پی تشخیص «حادثه ورزشی» هستیم و دوم آنکه با توجه به ویژگی‌های ممتاز این حوادث، معیار و به دیگر سخن، «مفهوم تقصیر»

قلمرویی غیر از قواعد عمومی می‌یابد. قلمرو موضوعی تقصیر ورزشی یکی از دشواری‌های بحث درباره مسئولیت مدنی در ورزش تعیین مرزهای ورزش و به عبارتی تعریف حادثه ورزشی است. به‌طور خلاصه، حادثه ورزشی حادثه‌ای است که در جریان عملیاتی که عرف موجود آن را ورزشی توصیف می‌کند و در اثر آن، یکی از افراد درگیر (اعم از بازیکن، تماشاگر یا ثالث) دچار آسیب می‌شود. به‌اختصار باید گفت که عرف بین‌المللی، ورزشی یا غیرورزشی بودن فعالیت را تعیین می‌کند؛ مگر آنکه فعالیت برخلاف نظم باشد. نکته مهمی که در این تعریف نهفته است، بحث زمان و مکان عمومی ورزش است. زمان در ورزش، محدوده یا مدت زمانی دانسته شده که «مطابق مقررات آن ورزش فعالیت ورزشی موردنظر باید در همان محدوده صورت بپذیرد» و مکان ورزشی نیز مکانی مجاز برای انجام ورزش برابر مقررات آن ورزش معرفی شده است (۱۲). به‌نظر می‌رسد از آنجا که علت عمده و به دیگر سخن، مهم‌ترین ویژگی‌های مسئولیت ورزشی را خطرهای ذاتی و پذیرش خطر در این نوع فعالیت تشکیل می‌دهد، تفاوتی نمی‌کند که محل انجام ورزش، مخصوص آن ورزش باشد یا برای آن مناسب بوده، یا آنکه زمان بازی رعایت شده باشد یا خیر (۱۳). فست، معتقد بود در پذیرش خطر و تأثیر آن بر مسئولیت مدنی ورزشکار واردکننده زیان مفهوم خطر و انواع آن در فعالیت ورزشی در اینکه هر فعالیت ورزشی برخی خطرها را به‌دنبال دارد، تردیدی نیست؛ اگرچه نوع و میزان این خطرها به تناسب نوع ورزش متفاوت است. این جمله به‌خوبی ویژگی‌های فعالیت ورزشی را نشان می‌دهد: یکی از چیزهایی که ورزش را از سایر فعالیت‌های بشر متمایز می‌سازد، می‌تواند این باشد که شرکت‌کنندگان در آن آزادند نامتعارف باشند. در واقع خطر در ورزش ذاتی است (۱۴).

د) تأثیر پذیرش خطر بر مسئولیت مدنی ورزشکار

واردکننده زیان

ادوارد (۲۰۰۹)، درباره نظریه پذیرش خطر این را می‌گوید که اگر شخصی داوطلبانه به کاری دست زد که در آن خطر صدمه وجود دارد، گفته می‌شود که آن خطر یا خطر را پذیرفته است. در گذشته، چنین شخصی به‌طور کلی از جبران خسارت محروم می‌شد، اما اکنون این رویه دنبال نمی‌شود و پذیرش خطر در محاسبه میزان خسارت مؤثر است (۱۵).

در حوزه مسئولیت ورزشی از مهم‌ترین و متداول‌ترین دفاعیات که از سوی خواندگان مطرح می‌شود، پذیرش خطر است؛ زیان‌دیده خود خطر صدمه دیدن را می‌پذیرد. وضعیت دفاع پذیرش خطر به وجود سه شرط وابسته است: ۱. شرکت مؤثر در یک فعالیت ورزشی به معنای حضور

در بازی براساس قواعد عام آن بازی؛

۲. آگاهی از خط به‌وجودآمده؛

۳. خطر پذیرفته شده و به‌طور عادی رخ داده باشد و از این‌رو اگر هریک از این شرایط به هر دلیلی مفقود باشد، تئوری پذیرش خطر اجرا نخواهد شد (۱۶).

می‌توان گفت که در نظریه پذیرش خطر، مقصود فراتر از خطرهای ذاتی ورزشی است؛ چه در غیر این صورت، خلط و وحدت دکتترین خطرهای ذاتی و پذیرش خطرها پیش خواهد آمد و حال آنکه نظریه پذیرش خطر وقتی پیش کشیده می‌شود که خطر پیش‌آمده، نه ذاتی، بلکه در نگاه نخست غیرقابل قبول باشد (۱۷).

این در حالی است که در خصوص آسیب‌های ناشی از یک خطر ذاتی اصولاً نیازی به پیش کشیدن نظریه پذیرش خطر نیست و از همین روست که دفاع پذیرش داوطلبانه خطر در کامن‌لا برخلاف دفاع خطرهای ذاتی، کمتر موفقیت‌آمیز بوده است (۱۴). از میان سه گونه خطری که

در ورزش شناختیم (خطر ذاتی، خطر عادی و خطر غیرعادی)، نظریه پذیرش خطر، گروه دوم را در برمی‌گیرد؛ خطرهایی که ذاتی ورزش نیستند، اما غیرعادی نیز تلقی نمی‌شوند. خطرهای غیرذاتی چون در تحلیل حاضر در حیطه آگاهی در نمی‌آیند، نمی‌توانند به صرف استناد به نظریه یادشده بدون ضمان بمانند. خطرهای غیرعادی آنهایی هستند که به رفتارهایی مسئولیت‌آور مربوط می‌شوند و بحث از آنها به بحث در خصوص معیار مسئولیت در حادثه ورزشی پیوند می‌خورد. پیشتر از معیارهای مسئولیت سخن گفتیم؛ در اینجا اضافه می‌کنیم به‌طور خلاصه دو معیار برای کنار گذاشتن دکتترین مورد بحث ارائه شده است: نخست معیار بی‌احتیاطی و دیگری بی‌توجهی به سلامت و امنیت برابر معیار نخست، اگر آسیب ناشی از بی‌احتیاطی بازیکن باشد، دفاع پذیرش خطر رد خواهد شد و در ارزیابی بی‌احتیاطی نیز اگرچه دو معیار نوعی و شخصی را می‌توان مبنا قرار داد، در نهایت آزمونی قابل اعمال دانسته شده است که در عین داشتن درجه‌ای از ثبات، این امکان را فراهم سازد تا استلزامات ورزش‌های مختلف و نیز انتظارات بازیکنان با سطوح مختلف مهارت نیز در نظر گرفته شود (۱۴). براساس معیار دوم وانگ (۱۸)، معتقد بود، هر بازیکن نسبت به سایر بازیکنان وظیفه‌ای قانونی مبنی بر رعایت امنیت آنها بر عهده دارد و از این‌رو دادگاه‌ها بازیکن را در صورتی مسئول می‌دانند که رفتار او نشان‌دهنده بی‌توجهی عمدی، آگاهانه یا همراه با بی‌احتیاطی نسبت به دیگر بازیکنان باشد و به ورود آسیب به آنها منجر شود (۱۹). نکته شایان ذکر آنکه اگرچه در بسیاری از نوشته‌ها دکتترین پذیرش خطر با در نظر گرفتن همه شرایط درباره تمام ورزشکاران قابل اعمال دانسته شده است، برخی بیان کرده‌اند که حوزه اعمال آن به ورزشکاران حرفه‌ای محدود شود و دیگران را در برنگیرد؛ زیرا میان

می‌دارند: فقط اجازه قانونی است که می‌تواند توجیه‌کننده جرائم، حوادث و خطاهایی باشد که در حین مسابقه برای ورزشکاران رخ می‌دهد. از این رو برای تبیین و ارزیابی این مبحث باید به نظریه پذیرش خطر از منظر فقه اسلامی رجوع شود و با قاعده اقدام (اقدام به زیان) در فقه اسلامی که خود از مشتقات قاعده ضمان است که شباهت‌های فراوانی با قاعده پذیرش خطر دارد، مقایسه شود (۲۲). به عبارت دیگر از منظر اصول حقوقی، رضایت منجی‌علیه اساساً تأثیری در مجرمیت مرتکب ندارد. اما در مواردی خاص رضایت منجی‌علیه ممکن است موجب زوال وصف مجرمانه و ... گردد. اما بدون تردید رضایت ورزشکار به مشارکت در فعالیت ورزشی به معنای قبول خطرهای نتایج زینبار متعارف در ورزش است. قبول رضایت، به‌عنوان یکی از مبانی موجه دانستن حوادث ورزشی ناشی از عملیات ورزشی، ایجاد انگیزه در جوانان برای روی آوردن به ورزش است. مقنن با در نظر گرفتن اینکه باز هم ممکن است در صورت رعایت مقررات، صدمه‌ای وارد شود، حساب ورزش را از بقیه امور جدا کرده و حوادث آن را در جایی که مقررات رعایت شده است، جرم نمی‌داند (۳). در مجموع می‌توان گفت تأثیر رضایت زیان‌دیده در ایجاد مسئولیت حریف آسیب‌زننده، به دلیل رضای ضمنی که ناشی از اقتضای ورود به عرصه ورزش است، بسیار زیاد و شایان توجه است. همچنین با استناد به قاعده اقدام که از قواعد معتبر فقهی است کاهش میزان مسئولیت ناشی از حوادث ورزشی قابل توجیه است.

اما باید یادآور شد که ارکان پذیرش خطر در حقوق ایران را می‌توان با ارکان قاعده اذن هم قابل تطابق داد که مهم‌ترین آنها شامل موارد ذیل است:

۱. اذن از جمله ایقاعات است و اهلیت از شرایط اساسی صحت اعمال حقوقی از جمله ایقاع است (ماده ۱۹۰).

حرفه‌ای‌ها و کسانی که فعالیت‌های (ورزش‌های) مدرسه‌ای می‌کنند، به لحاظ تجربه بیشتر در بازی کردن و به تبع آن، درک و فهم نسبت به ماهیت بازی و آگاهی از خطرهای آن، تفاوت وجود دارد (۲۰). این نظر بنابر آنچه گفتیم، قابل قبول به نظر نمی‌رسد، زیرا اگر معیار، پذیرش خطر است و در ارزیابی نیز همه اوضاع و احوال در نظر گرفته می‌شود، هیچ توجیهی برای خروج ورزشکاران غیرحرفه‌ای از شمول دکتترین یادشده وجود ندارد؛ به‌ویژه آنکه قواعد یک بازی باید برای همه شرکت‌کنندگان یکسان باشد و در غیر این صورت چون دست‌کم برای تشخیص حرفه‌ای از غیرحرفه‌ای نکات بسیاری را باید در نظر گرفت و این نکات بی‌شک در همه افراد با یکدیگر متفاوت است، راه برای دفاعیات مبتنی بر ویژگی‌های شخصی باز خواهد شد (۱۸).

هس (۲۰) معتقد بود برای ورزشی محسوب شدن عملیات ورزشی از لحاظ حقوقی شروط ذیل باید وجود داشته باشد:

۱. از ناحیه ورزشکار به مفهوم عام انجام شود؛
۲. در حین فعالیت ورزشی باشد؛
۳. عمل طبق قوانین آن رشته جزء حرکات ورزشی باشد؛
۴. اصل آن ورزش از سوی سازمان ورزش قانونی اعلام شده باشد (۲۱).

قاعده پذیرش خطر در حقوق ایران و سایر کشورها
حقوقدانان غربی مبنای فلسفی و قاعده «ولنتی» (تئوری پذیرش خطر) را احترام به حق «خودمختاری و استقلال شخصی» انسان تعریف کرده‌اند.

الف) قاعده پذیرش خطر در حقوق ایران
در نظام حقوقی ایران بحث درباره قاعده پذیرش خطر مورد بحث و گفت‌وگوی لازم قرار نگرفته است. برخی حقوقدانان با رد قاعده پذیرش خطر در حوادث ورزشی به دیدگاه مبتنی بر عرف و عادت و اجازه قانون گراییده، اظهار

مسئولیت حقوقدانان انگلیسی و فرانسوی نگاه‌هایی متفاوت به پذیرش خطر در مسئولیت مدنی ورزشکاران دارد.

«پذیرش خطر این ایده را در حوادث ورزشی مطرح می‌کند که هر گاه شخصی به صورت ضمنی یا صریح آسیب وارده از جانب دیگری را بپذیرد، به علت زیان وارده نمی‌تواند از فاعل زیان طلب خسارت کند». پذیرش خطر، عمل حقوقی یکجانبه‌ای است که بر قابلیت انتساب تقصیر به خواننده اثر می‌گذارد و رافع تقصیر یا مانع ضمان است. این تعریف تفاوت اصلی پذیرش خطر را از قاعده تقصیر زیان‌دیده (خطای مشارکتی در حقوق انگلستان) نشان می‌دهد که متضمن مسقط ضمان است و به عنوان یک سبب بر رابطه سببیت بین زیان وارده و فعل خواننده اثر می‌گذارد. این تئوری در فرانسه به «تئوری پذیرش خطر» و در حقوق انگلستان به «ولنتی» معروف است (۱۹). در هر دعوا مطالبه خسارات ناشی از حوادث ورزشی ورزشکاران باید خطرهای ذاتی موجود در آن ورزش را بپذیرند. استارک برای جبران خسارات بیان می‌کند که برگزارکنندگان مسابقه می‌توانند مقادیر مشخصی از سود مسابقه را به جبران خسارات تخصیص دهند؛ در واقع کارفرما مسئولیت جبران خسارات را عهده‌دار شود.

رویه قضایی حوزه اعمال تئوری پذیرش خطر را به مسابقات ورزشی و خطرهایی که به صورت عادی پیش‌بینی‌پذیرند، محدود کرده است. زیان‌دیده تنها در صورت آگاهی از خطرهای عادی پذیرنده خطر موجود در مسابقه است. در فرانسه پذیرش خطر رافع مسئولیت ناشی از خطر عادی (تقصیرهای غیرعمدی و ساده) است، ولی رافع مسئولیت ناشی از خطر غیرعادی نیست. استانداردی که تعیین می‌کند چه رفتاری در ورزش تقصیر محسوب می‌شود، بالاتر از سایر فعالیت‌های غیرورزشی است؛ یعنی در مسابقه ورزشی، خواننده فقط در قبال تقصیر سنگین (خطای عمدی) مسئولیت دارد. خطر می‌تواند نداشتن

اهلیت خود در شرایطی محقق می‌شود که ماده ۲۱۱ ق. م به آن اشاره کرده است.

۲. اذن از اعمال حقوقی یکطرفه است. به قصد انشاء از سوی اذن‌دهنده دارد (ماده ۱۹۰ ق. م).

۳. سلامت قصد و رضایت ایجاب می‌کند اذن صادره از جانب شخص دیوانه، غافل و ... فقدان اعتبار است (ماده ۱۹۵ ق. م).

۴. اذن‌دهنده باید مختار باشد، یعنی در حالت اجبار و اکراه نباشد.

۵. وجود شخص مأذون لازم است. البته اذن‌دهنده می‌تواند نسبت به تمامی مردم عادی اذن صادر کند.

۶. معلوم و معین بودن اذن (ماده ۲۱۶ ق. م).

۷. اذن فقط به اراده اذن‌دهنده تحقق می‌یابد. تحقق اذن به قبول مأذون موقوف نیست.

۸. اذن‌دهنده می‌تواند پیش از انجام تصرف از سوی مأذون اذن خود را رجوع کند.

۹. اثر اذن تنها رفع حرمت تکلیفی است و رافع ضمان نیست. مگر اینکه اذن مقید به قید ضمان باشد (مانند ابراء) که در این صورت رافع ضمان و مانع ضمان خواهد بود (۲۳).

ب) قاعده پذیرش خطر در حقوق ورزشی فرانسه

پذیرش خطر یکی از علل مانع ضمان و برگرفته از حقوق روم باستان است. آگاهی و اطلاع زیان‌دیده از ماهیت و میزان خطر، اعلام رضایت ضمنی یا صریح به پذیرش خطر درباره آن و ارادی بودن ماهیت عمل از جمله عناصر کلاسیک پذیرش خطر در فرانسه و انگلستان است. دعاوی ورزشی ناشی از وقوع حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی، جایگاه اصلی اعمال این تئوری است. پذیرش خطر به‌ویژه در فرانسه، یک علت موجهه خاص در مسئولیت‌های مدنی ورزش است و هویتی مجزا از تقصیر حادثه‌دیده دارد.

- اولین دعوی گزارش شده در انگلیس که در آن قاعده ولتنی استناد شد، مربوط به سده چهاردهم بود.

در حقوق انگلستان حقوقدانانی چون مارکی سی دو نوع رضایت را از یکدیگر متمایز کرده‌اند. در نوع اول، رضایت به معنای پذیرش خطر ایجاد صدمه خاصی از سوی خواهان است (رضایت یکطرفه). در نوع دوم، خواهان پیشتر حق مطالبه خسارت علیه فاعل را اسقاط کرده است (شرط عدم مسئولیت).

دفاع کلاسیک رضایت یا همان دفاع ولتنی مربوط به نوع اول رضایت می‌شود.

- ارکان پذیرش خطر در حقوق انگلیس عبارت است از: آگاهی از خطر و توافق صریح یا ضمنی.

البته باید ثابت شود که خواهان در کمال آزادی و اراده و به دور از هر گونه اجبار با آگاهی کامل از ماهیت و میزان خطر با تحمل زیان موافقت کرده و به آن رضایت داده است. - از منظر حقوقدانی دیگر به نام دیپلاک پذیرش خطر کلاً در دعاوی مبتنی بر تقصیر رافع ضمان نیست. وی معتقد است که در حوادث ورزشی چون تراز خطای ضمان آور است (خطای ورزشی که به نظر ایشان بی‌احتیاطی شدید است) بالا می‌رود، ورزشکار زیان دیده به‌طور ضمنی به خطاهای عادی رضایت داده و به‌نحوی پذیرش خطر را در ورزش فقط در خطاهای عادی به رسمیت شمرده است (۲۴).

د) حقوق ورزشی در دادگاه بین‌المللی ورزش

دادگاه بین‌المللی ورزش درباره پذیرش خطر و حوادث وارده به ورزشکاران حین مسابقات ورزشی بنا به رشته‌های مختلف و شدت خسارات وارده به ورزشکاران دارای قوانین مشخص و مخصوص به هر رشته ورزشی را برای صدور احکام خود مدنظر قرار می‌دهد. ورزشکارانی که در صحنه بازی بوکس، کشتی، اسکی و ... فعالیت دارند، به شکل

مهارت بازیکن یا فعل شیء یا شرایط جوی باشد و اثر خطر مرگ و جرح باشد. به هر حال، مرگ در حین مسابقه ورزشی ممکن است با نفس ورزش ملازمه نداشته باشد، ولی نباید به‌طور مفروض خطر غیرعادی تلقی شود. در حقوق فرانسه، رکن دیگر پذیرش خطر وجود توافق صریح یا ضمنی است (۱۶). در مجموع باید گفت:

۱. آسیب وارده باید هنگام مسابقه ورزشی باشد، یعنی در رقابت‌های دوستانه و تفریحی جایی برای طرح دفاع پذیرش خطر مقبول نیست؛

۲. ورزشکار زیان دیده باید از خطرهای مسابقه در کمال آگاهی و اراده خود آگاهی یابد و رضایتش را اعلام کند؛

۳. پذیرش خطر رافع مسئولیت ناشی از تقصیر بازی است. تقصیر بازی یعنی نقض مقررات به شکل سهوی؛

۴. پذیرش خطر زیان دیده در مسابقه ورزشی معتبر است که زیان دیده هم اختیار کامل داشته باشد و هم از حد خاصی از قوه تمییز برخوردار باشد و بتواند خطرناک بودن رقابت را درک کند؛

۵. انگیزه ورزشکار برای رقابت باید مشروع باشد. مسابقه نباید به سبب منافع مالی و شرط بندی و ... برگزار شود.

ج) قاعده پذیرش خطر در حقوق انگلستان

- در حقوق انگلستان پذیرش خطر ماهیتاً یک عمل حقوقی یکجانبه و رافع ضمان است. این قاعده هویتی جدا از خطای مشارکتی (واقعۀ حقوقی) که مسقط ضمان است، دارد. در حقوق انگلیس حقوقدانی به نام هنری دی برکتن^۱ (۱۲۶۸-۱۲۰۰ م) در کتاب خود با نام قوانین و حقوق عرفی در فصلی با نام «استثناها»، این قاعده را مطرح کرد و نام آن را کوم ولتنی ات شنتی نن فیت این یوریا گذاشت. هرچند بعدها آگاهی از خطر از این قاعده حذف شد، ولی به‌عنوان یکی از ارکان تشکیل دهنده دفاع ولتنی باقی ماند.

یکسانی رفتار نمی‌کنند، از این رو قوانین ویژه هر ورزش، منش خاصی را به آنها تلقین می‌کند. به همین دلیل شرایط وقوع حادثه در تمییز تقصیر در خطای ورزشی هم متفاوت و متغیر است. برای نمونه، رأی این دادگاه دربارهٔ مرد ۲۷ ساله که در حین مسابقهٔ بوکس (مسابقات جهانی ۲۰۰۶)، از ناحیهٔ چشم مصدوم شد (این مصدومیت سبب کوری چشم راست این ورزشکار شد)، با استناد به قوانین مرتبط با مسئولیت قراردادی این‌گونه رأی داد که چون این ورزشکار خطرهای ناشی از این ورزش را پذیرفته، از این رو رأی به برائت عامل واردکنندهٔ این زیان و خسارت را تبرئه کرد. یکی از حقوقدانان اتحادیهٔ اروپا (هانس) پس از بیان این رأی پیشنهاد کرد که برگزارکنندگان این‌گونه مسابقات در برابر سود سرشاری که از قبال این مسابقات به دست می‌آورند، مسئولیت جبران خسارات وارده به طرفین مسابقه را نیز عهده‌دار شوند؛ مانند مسئولیت کارفرما نسبت به زیان وارده به کارگر یا اشخاص ثالث حین کار کردن. وی در توجیه این رویهٔ قضایی بیان کرده که بازیکنان در رابطه میان خود باید به قرارداد ضمنی‌شان پایبند باشند که مهم‌ترین مشخصهٔ آن پذیرش خطرهای ناشی از بازی‌ها و مسابقات ورزشی است. البته برخی دیگر از حقوقدانان ورزشی برای رفع ابهام معتقدند که در قرارداد ضمنی مرتبط با شرط پذیرش خطر این قید باید وجود داشته باشد که خطرهای ناشی از ورزش‌های تعارف و در حد قوانین ورزشی آن رشته باید تعریف و گنجانده شود. از این رو هر چیزی که در اثر تجاوز به این قوانین فنی و متعارف رخ دهد، تابع قواعد عمومی مسئولیت مدنی می‌شود. شروطی که در قوانین اتحادیهٔ اروپا برای تعیین و تمییز «قلمرو شرط پذیرش خطر و عدم مسئولیت» پیشنهاد شده است، شامل تسامح و تساهل است نه سخت‌گیری و گسترش مفاد شروط ضمنی و فواید اجتماعی آن رویهٔ قضایی.

گودهارت در مقام اجرا قاعدهٔ کلی تمییز خطای ورزشی و مشخصه‌های اصلی آن را مطرح کرده که در دعوی ویلکز در سال ۱۹۷۱ استفاده شد. معیار گودهارت این‌گونه است که وضعیت شرکت‌کننده در مسابقات ورزشی همچون حال کسی است که در وضعی اضطراری باید سریع‌ترین تصمیمات را بگیرد. از این رو مسئولیت مدنی آن، ویژهٔ مواردی است که کار زیانبار با آن مخالف باشد و تجاوز به قواعد بازی و سوءاستفاده از شرایط رقابت سالم به حساب آید. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که هر گاه حادثه‌ای بر اثر خطای ورزشی رخ دهد، مسئولیت جبران آن خسارت بر عهدهٔ خود ورزشکار است (۲۵).

۶. تمایزات و اشتراکات نظام‌های حقوقی

در حقوق بیگانه در هر دعوی مطالبهٔ خسارت ناشی از حوادث ورزشی خواهان باید خود را آمادهٔ مقابله با دفاع خطرهای ذاتی و پذیرش خطر سازد. رفتار یک بازیکن اگر عمدی یا با بی‌دقتی نسبت به امنیت دیگر بازیکنان باشد، مسئولیت‌آور است (۱۸). رفتار معقول و متعارف معیار دیگری است که برای احراز مسئولیت خوانده در یک دعوی مسئولیت مدنی ورزشی ارائه شده است. مبانی مسئولیت مدنی تحت تأثیر دکتترین پذیرش خطر و خطرهای ذاتی صورتی دیگر به خود می‌گیرد. به‌گونه‌ای که هم صدمه با توجه به اینکه ناشی از خطرهای ذاتی باشد یا نه و هم حق مطالبهٔ جبران خسارت با مشمول نبودن عامل زیان با توجه به قبول آن از سوی زیان‌دیده متحول می‌شود. در نظام‌های حقوقی بیگانه مبنای مسئولیت در حوادث ورزشی را تقصیر می‌دانند (۷). در حقوق ایران نیز این دیدگاه بی‌پایه نیست، چراکه نظریه‌های پذیرش خطر و خطر ذاتی محدود به مرزهای یک کشور نیست. در حقوق ایران قابلیت استناد معیار مسئولیت در حوادث ورزشی است. قابلیت استناد بدین معناست که هر گاه زبانی پدید می‌آید، مسئولیت

ضمان آور نیست، همه نقض‌ها نیز بدون ضمانت اجرا نیستند. در احراز مسئولیت همه شرایط حادثه را باید در نظر گرفت. این معیار که معیاری فراتر از نقض قواعد بازی است، در دیگر کشورها از سال‌ها پیش به‌عنوان رویه قضایی پذیرفته شده است، بدین‌صورت که مسئولیت ورزشکاران تحت تأثیر دکتترین پذیرش خطر و خطرهای ذاتی بسیار متفاوت است، به‌گونه‌ای که هم صدمه با توجه به اینکه ذاتی باشد یا خیر و هم حق مطالبه جبران خسارت با مسئول نبودن عامل زیان با توجه به قبول آن از سوی زیان‌دیده صورتی متفاوت به خود می‌گیرد.

نتایج مطالعه نظام‌های حقوقی انگلیس و فرانسه با نظام حقوقی ایران نشان داد که اثر پذیرش خطر در حوادث ورزشی به‌دلیل نگاه متفاوتی که دو نظام حقوقی فرانسه و انگلیس با نظام حقوقی ایران به تراز تقصیر ورزشی دارند، کمی با یکدیگر متفاوت است. در فرانسه بازیکنان تحت پوشش بیمه پایه دولتی‌اند و دولت خطرهای عادی ورزشی (تقصیر در بازی - نقض سهوی مقررات) را به‌وسیله این بیمه پوشش می‌دهد و به زیان‌دیده خسارات وارده را می‌پردازد. دادگاه‌ها هم همین رویه دولت را دنبال می‌کنند و تراز تقصیر ضمان آور ورزشی را چنان بالا برده‌اند که بازیکنان نسبت به اغلب خطرهای بازی پذیرنده خطر فرض شده و می‌توانند خسارات تکمیلی از خواننده را دریافت کنند. در حقوق انگلیس چون بازیکنان از این نظام بیمه‌ای دولتی برخوردار نیستند، بازیکن زیان‌دیده در صورتی که پذیرنده خطر شناخته شود، از دریافت خسارت به‌طور کلی محروم خواهد شد. دادگاه‌های این کشور با اتخاذ چنین رویه‌ای سعی کرده‌اند که در شناختن بازیکن زیان‌دیده به‌عنوان پذیرنده خطر با احتیاط بیشتری رفتار کنند.

این دیدگاه در حقوق ایران نیز بی‌پایه و اساس نیست، چراکه نظریه‌های خطر ذاتی و پذیرش خطر که اساس این دیدگاه هستند، محدود به کشور خاصی نیستند و در همه

جبران خسارت بر عهده کسی است که زیان مستند به عمل او باشد. البته باید در نظر داشت که نظریه استناد تقصیر را به‌طور کلی نفی نمی‌کند، بلکه تقصیر را در دل خود دارد و در مفهوم خاص متناسب با مسئولیت ورزشی، تقصیر در تحقق قابلیت استناد نهفته است.

۷. دلایل برتری نظریه استناد

۱. انطباق با فلسفه مسئولیت مدنی که همانا برقراری عدالت است.

۲. پاسخگویی به نیازها و مقتضیات حوادث ورزشی کنونی

۳. تأکید بیشتر بر اصل جبران خسارت

۴. تسهیل دعاوی مسئولیت مدنی با توجه به اثبات ارکان مسئولیت

۵. وحدت مسئولیت قراردادی و مسئولیت خارج از قرارداد (حقوقدانان فرانسوی مسئولیت قراردادی را از مسئولیت خارج از قرارداد متمایز می‌کنند) (۱۶).

نتیجه‌گیری

وقتی در مورد مسئولیت ناشی از ورزش بحث می‌کنیم، باید آن فعالیت ورزشی را به‌گونه‌ای تفسیر کرد که هر نوع فعالیت ورزشی را شامل شود. حادثه‌ای که حقوق به آن توجه می‌کند، یک روی آن قواعد مربوط به اداره بازی است که بیشتر در اختیار فدراسیون‌ها و سازمان‌های بین‌المللی است. اما اینکه قواعد مربوط به ضمانت اجرای جبران خسارت با نقض این قوانین فعال می‌شوند، به دو خصوصیت مهم فعالیت‌های ورزشی بستگی دارد؛ اول اینکه هر ورزش خطرهای ذاتی خاص خود را دارد؛ دوم اینکه فرد با شرکت در فعالیت ورزشی خطرهای ناشی از آن را می‌پذیرد. این پذیرش خطر حتی آنهایی را که ناشی از نقض مقررات بازی هستند، شامل می‌شود. پس صرف تجاوز از قواعد موجب مسئولیت خاطی نمی‌شود. همان‌گونه که هر نقض قاعده‌ای

بر مسئولیت مدنی ورزشی نگاهی جداگانه از قواعد عمومی مسئولیت مدنی داشته باشیم و در حیطه قواعد ورزشی تقصیر و مسئولیت مدنی را تبیین کنیم. در پایان باید اظهار داشت که حقوق ایران هم همانند حقوق فرانسه دکترین خطرهای ذاتی و شرط پذیرش خطر در مسئولیت حوادث ورزشی را مورد استناد قرار می‌دهد.

کشورها در زمینه فعالیت ورزشی قابل استناد است. در حقوق ایران پذیرش خطر رضایت زیان‌دیده باید رافع مسئولیت ناشی از نقض غیرعمدی مقررات از سوی خواننده باشد. از آنجا که ورزش حرفه‌ای موضوعی خاص محسوب می‌شود و قواعد مخصوص به خود را دارد، تنها تقصیرهای خاص در این حرفه باید موجبات ضمان باشند و آن فراتر از عنصر پذیرش خطر است. در این زمینه باید به قواعد حاکم

منابع و مأخذ

1. Ebrahimzadeh R. Responsibility for sports injuries Tehran: Ahmad gostar; 1390.
2. Maryam M. Maddahian , M. The nature of the incidents resulting from sports activities and its criminal responsibility in Iranian and British law tehran: Islamic Azad University, Central Tehran Branch - Faculty of Law; 1392.
3. Aghaynai H. Civil liability for sports activities Journal of the Faculty of Law and Political Science, University of Tehran. 1999;46:14-24.
4. Ardebili M-A. General criminal law. Tehran: Mizan Publication. 2010;1393:94-6.
5. Gearty C. Tort: Liability for Injuries Incurred during Sports and Pastimes. The Cambridge Law Journal. 1985:371-3.
6. Shamsnateri M-E. Code of Civil Procedure, Contracts and Obligations Related to Works. Tehran: Tehran Publications; 1394.
7. Katouzian A. The evolution of the concept of guilt in civil liability law Journal of the Faculty of Law and Political Science, University of Tehran. 1388;1388(1):403.
8. meymand AM. Criminal legal analysis of sports misconduct in Iran: Islamic Azad University; 1395.
9. Mirdadashi S-M. Civil liability of public institutions in Iranian and Egyptian law Shiraz: mofid university; 1393.
10. Azizi P. Civil and criminal liability arising from sports activities , Islamic Azad University of Tehran 2006.
11. Aghaynia H. Sports Law. Tehran: Mizan; 1392. p. 74-118.
12. Ahsaniforoz M, Pouladgar S-M. Sports law with an attitude towards martial arts Tehran: Dadgoustar; 1391.
13. Rezaeinejad H, Rezaeinejad A. . A Comparative Study of the Principles of Civil Liability for Athletes Private Law Studies 2016;46(4):513-32.
14. Fast K. Sport liability law a guide for amateur sports organizations and their insurers. Vancouver: Dolden Wallace Folick LLP. 2004.
15. Edwards LL, Edwards JS, Wells PK. Tort law: Nelson Education; 2011.
16. LaPouble J-C. Droi sport t du. Paris: L G. D. J, paris; 1999.

17. Thornton P, Jr WTC, Ruddell L, Ruddell L. Sports ethics for sports management professionals: Jones & Bartlett Publishers; 2011.
18. Wong G-M. Essentials of Sports Law. 4th. Santa Barbara: Praeger. 2010.
19. James M. Compensation and Alternative Dispute Resolution for Participator Violence, in Sports Law. 2 ed. London/Sydney: Simon Gardiner, Caverdish; 2011.
20. Hess L. Sports and the assumption of risk doctrine in New York. John's L Rev. 2002;76:457.
21. Langroudi M-JJ. Law Terminology Tehran: Ganj Danesh; 1394.
22. Meqdadi M-M. The effect of the adoption of the death risk law on the civil liability of athletes Quarterly Journal of Comparative Law. 1393;1393(102):133-50.
23. Golduzian I. Responsibility for Sports Injuries (a case study in the field of sports law) Tehran University 2011:113.
24. Amini I. Investigating the Role of Risk Adjustment in British and Commonwealth Law Quarterly Journal of Law. 2011;5(18):39.
25. Champaign J-W. Fundamentals of Sports Law. Civil Liability in Sports. 5 ed2009.

A Comparative Study of Athletes' Civil Liability and its Compensation in the Legal System of Iran, England and France

Meghdad Mahmoodi Alami¹- Vahid Shojaei^{*2} - Mohammad Hami³ -
Mohammad Sanaei⁴

1. PhD Candidate in Sport Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran 2. Assistant Professor, Department of Sport Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran 3. Assistant Professor, Department of Sport Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran 4. Assistant Professor, Department of Sport Management, Chalous Branch, Islamic Azad University, Chalous, Iran

(Received:2020/06/11;Accepted:2020/10/10)

Abstract

The purpose of the present study was to investigate the liability of injuries in a sporting accident and how the other athletes (opponent / competitor) compensate for the injury caused to the athlete. The research method in this article is descriptive and collects data in the form of a library of articles, books and court rulings. In this regard, the study of the doctrine of inherent risks and the acceptance of risk in the realization of liability for damages and how to compensate will largely answer our questions. The results indicated that the basis for the civil liability of athletes against each other in the jurisdictions of the countries selected in this study is based on the "fault" rule and that violating the law itself does not constitute a liability. But in the Iranian legal system, the civil liability of athletes against each other is based on the "citation" theory and rule. Generally speaking, in the Iranian legal system, sports claims are the mainstay of the risk acceptance doctrine, and damages and injuries to athletes are not subject to the general rules of civil liability. According to Article 14 of the Criminal Code, the damaged person can claim all the damages (material, spiritual and possible proceeds) of the crime.

Keywords

Civil Liability, Criminal Procedure Code, Damages, Sports Accidents

* Corresponding Author: Email: shojaei.vahid@yahoo.com ; Tel :+989113569883